

שמנה פרקים - שיעור 7 – מקורות

המרגיש, המדמה

1. ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לו

ויהיה מי שכבר התבטלה מחשבתו ותשוקתו לעניינים הבהמיים ר"ל בחירת תענוג המאכל והמשתה והמשגל, ובלבד החוש הממשש אשר באר אריסטו במדות ואמר בשזה החוש חרפה לנו, ומה טוב מה שאמר כי באמת הוא חרפה, מפני שהוא לנו מאשר אנחנו ב"ח ולא דבר אחר, כשאר הבהמות, ואין בו דבר מענין האנושות, ...

2. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד

נפש כל בשר היא צורתו שנתן לו האל והדעת היתרה המצויה בנפשו של אדם היא צורת האדם השלם בדעתו, ועל צורה זו נאמר בתורה נעשה אדם בצלמנו כדמותנו כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם גולם כמו המלאכים שהם צורה בלא גולם עד שידמה להן, ואינו אומר על צורה זו הניכרת לעיניים שהיא הפה והחוטם והלסתות ושאר רושם הגוף שזו תואר שמה, ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש ומהרהר, אלא הדעה שהיא צורת הנפש ובצורת הנפש הכתוב מדבר בצלמנו כדמותנו, ופעמים רבות תקרא זאת הצורה נפש ורוח, ולפיכך צריך להזהר בשמותן שלא יטעה אדם בהן, וכל שם ושם ילמד מענינו.

3. ספר מורה הנבוכים חלק א פרק עג

דע אתה האיש המעיין בזה המאמר שאם אתה ידעת הנפש וכחותיה והתאמת לך בה כל דבר מהם לפי אמתת מציאותו, הנה תדע כי הדמיון נמצא לרוב בעלי חיים, אמנם בעלי חיים השלמים כולם, ר"ל אשר להם לב, מציאות הדמיון להם מבואר, ושהאדם לא הובדל בדמיון ואין פעל הדמיון פעל השכל אבל הפכו, וזה כי השכל יפרק המורכבות ויבדיל חלקיהם ויפשיטם ויציירם באמתתם ובסבותם, וישיג מן הדבר האחד עניינים רבים מאד, שביניהם הפרש אצל השכל, כהפרש שני אישים מבני אדם אצל הדמיון במציאות, ובשכל יבדל הענין הכללי מן הענין האישי ולא יתאמת מופת מן המופתים אלא בכללי, ובשכל יודע הנשוא העצמי מן המקרי, ואין לדמיון פועל דבר מאלו הפעולות, שהדמיון לא ישיג אלא האישי המורכב בכללו, לפי מה ששיגוהו החושים או ירכיב הדברים המפוזרים במציאות וירכיב קצתם על קצתם ויעשה מהכל גשם או כח מכחות הגשם,

כמו שידמה המדמה איש אדם וראשו ראש סוס ולו כנפים וכיוצא בזה, וזה הוא הנקרא הבדוי והשקר, שלא ישוה לו נמצא כלל, ולא יוכל הדמיון בשום פנים להשיג הדבר הכללי להמלט בהשגתו מן החמר, ואפילו הפשיט צורה אחת בתכלית ההפשט, ולכן אין בחינה בדמיון.

ושמע מה שהועילונו החכמות הלמודיות, ומה טוב גדול מה שלקחנו מהם מן ההקדמות. דע כי יש דברים כשיבחנם האדם בדמיונו לא יציירם כלל, אבל ימצא המנע דמיונם, כהמנע התקבץ שני הפכים, ואח"כ יתאמת במופת מציאות הדבר ההוא הנמנע לדמותו והוציאהו המציאות, וזה שאם תדמה כדור גדול אי זה שיעור שתוצה, ואפילו דמית אותו כשעור כדור גלגל המקיף, ואחר כן תדמה בו קוטר יעבור על נקודת מרכזו, ואח"כ תדמה שני אנשים עומדים על שתי קצוות הקוטר עד שיהיה הנחת רגליהם על ישרון הקוטר, וישוב הקוטר והרגלים בקו אחד ישר, לא ימלט מהיות הקוטר נכחי לאופק, או בלתי נכחי, ואם היה נכחי יפלו שניהם יחד, ואם היה בלתי נכחי יפול אחד מהם, והוא התחתון ויעמוד האחד, כן ישיג הדמיון.

וכבר התבאר במופת שהארץ כדורית, ושמוה מיושבת על שתי קצוות הקוטר, וכל איש משכוני שתי קצוות ראשו אל השמים ורגליו לצד רגלי האחד שהוא בראש הקוטר האחר, וא"א נפילת אחד מהם כלל ולא יצוייר, מפני שאין אחד מהם למעלה ואחד למטה, אבל כל אחד מהם אחד למעלה ולמטה בהצטרף אל האחר.

וכן התבאר במופת במאמר השני מספר החרוטים יציאת שני קוים יהיה ביניהם בתחלת יציאותם רוחק אחד, וכל אשר ירחקו יסתר הרוחק ההוא ויקרב אחד מהם אל האחר, ולא יתכן הפגשם לעולם ואפילו יצאו לבלתי תכלית, ואף על פי שכל אשר ירחקו יתקרבו, וזה לא יתכן שידומה, ולא שיפול בשכבת הדמיון כלל, ושני הקוים ההם, האחד מהם ישר והאחד מעוקם כמו שהתבאר שם. הנה כבר התבאר מציאות מה שלא ידומה ולא ישיגהו הדמיון אבל הוא נמנע אצלו, וכן התבאר במופת המנע מה שיחייבהו הדמיון, והוא היות הש"י גשם או כח בגשם, שאין נמצא אצל הדמיון אלא גשם או דבר בגשם :